

Постанова

Іменем України

17 квітня 2019 року

м. Київ

справа № 682/1692/17

провадження № 61-8263св18

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого -Луспеника Д. Д.,

суддів: Білоконь О. В., Гулька Б. І., Синельникова Є. В. (суддя-доповідач), Хопти С. Ф.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1,

відповідач - навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад I ступеня, гімназія»,

треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Славутська міська рада Хмельницької області, комунальний заклад «Славутський центр первинної медико-санітарної допомоги»,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Апеляційного суду Хмельницької області, у складі колегії суддів: Янчук Т. О., Купельського А. В., Спіридонової Т. В., від 16 листопада 2017 року.

Короткий зміст позовних вимог та їх обґрунтування

У червні 2016 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад I ступеня, гімназія» (далі - дошкільний навчальний заклад), треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Славутська міська рада Хмельницької області, комунальний заклад «Славутський центр первинної медико-санітарної допомоги» (далі - КП «Славутський центр первинної медико-санітарної допомоги»), про зобов'язання не чинити перешкод у здобутті дошкільної освіти.

Позовна заява мотивована тим, що 16 червня 2017 року вона привела свого сина ОСОБА_2 до дошкільного навчального закладу після тимчасової відсутності у зв'язку із сімейними обставинами, для продовження навчання. Незважаючи на те, що дитина була абсолютно здоровою, прийняти його у дошкільний навчальний заклад відповідач відмовився. Для уникнення конфліктної ситуації, вона пред'явила довідку про медичний стан здоров'я дитини, в якій вказано, що дитина здорова і може відвідувати садочок, однак сина до групи не прийняли, і вона вимушена була звернутися до завідувачої, яка у грубій формі почала вимагати медичні документи, не передбачені законом, у тому числі висновок лікарсько-консультативної комісії. Вважала, що вказані дії відповідача є неправомірними та такими, що порушують основоположні принципи Конституції України щодо гарантування прав на дошкільну освіту та охорону здоров'я її сина, приписи Закону України «Про освіту». Крім того, на її думку, відповідна позиція відповідача є непрямою дискримінацією і порушує приписи Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Вказувала, що законодавством України передбачено право батьків відмовитись від профілактичних щеплень їхнім дітям. При цьому таке право залишається за батьками незалежно від причин відмови. Її відмова від вакцинації є обміркованим та зваженим рішенням, прийнятим на підставі детального та всебічного вивчення питань, пов'язаних з вакцинацією, можливих наслідків після її проведення, оскільки вона переконана, що вакцинація може негативно

вплинути на здоров'я дитини, саме тією вакциною, яка на той час була в наявності у медичних закладах. Разом з тим, зазначала, що у даному випадку не стояло питання про зарахування її сина у дитячий дошкільний заклад, дитина до нього була зарахована і відвідувала його з 06 вересня 2016 року. У зв'язку із сімейними обставинами дитина не відвідувала садочок, і після такого пропуску ніяких довідок, на її думку, пред'являти обов'язку немає згідно Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 березня 2016 року № 234 (далі - Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів).

Посилаючись на зазначені обставини, позивач просила суд зобов'язати відповідача не чинити перешкод у здобутті дошкільної освіти її сином ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, та прийняти його до навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад загальноосвітній навчальний заклад І ступеня, гімназія» для продовження навчання.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Рішенням Славутського міськрайонного суду Хмельницької області, у складі суддів Зеленської В. І., від 21 вересня 2017 року позов ОСОБА_1 задоволено. Зобов'язано навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад І ступеня, гімназія» не чинити перешкод у здобутті дошкільної освіти ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, та прийняти його до навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад І ступеня, гімназія» для продовження навчання. Вирішено питання про розподіл судових витрат.

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що відповідач, зокрема, заступник директора дошкільного навчального закладу безпідставно та протиправно, усупереч положенням Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, після зарахування ОСОБА_2 до закладу у вересні 2016 року без профілактичних щеплень від правцю, дифтерії та коклюшу, незважаючи на довідку ліцензованого медичного закладу «Сілиця» про задовільний стан здоров'я дитини, що свідчить про відсутність у нього захворювань, вимагала у позивача після тимчасової відсутності у дошкільному навчальному закладі її сина довідку лікувально-консультативної комісії про можливість відвідування дитиною дошкільного закладу. Представником третьої особи - КП «Славутський центр первинної медико-санітарної допомоги» об'єктивно не доведено наявності складної чи неблагополучної епідеміологічної ситуації по правцю.

Короткий зміст рішення суду апеляційної інстанції

Рішенням Апеляційного суду Хмельницької області від 16 листопада 2017 року апеляційну скаргу навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад І ступеня, гімназія» задоволено, рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено. Вирішено питання про розподіл судових витрат.

Рішення суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що право на дошкільну освіту законодавець пов'язує із обов'язком проходження профілактичних щеплень, які гарантують безпеку як самій дитині, так і оточуючих її осіб, а тому висновки суду першої інстанції про неправомірність дій завідувачою дошкільного навчального закладу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад І ступеня, гімназія» є не обґрунтованими, такими що суперечать закону. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що у діях відповідача не вбачається вини, оскільки вони ґрунтуються на законі. Довідка медичного центру «Сілиця», в якій зазначено те, що ОСОБА_2 здоровий, дитячий садок відвідувати може з 16 липня 2017 року, у контакті з інфекційними хворими не був, не може замінювати висновок лікарсько-консультативної комісії при закладі охорони здоров'я про можливість відвідування дошкільного навчального закладу дітьми, батьки яких відмовляються від щеплень. Дитина позивача не позбавлена права на освіту, оскільки вона може її отримати, а реалізація цього права потребує певних дій.

Короткий зміст вимог касаційної скарги та її доводи

У касаційній скарзі ОСОБА_1 просить скасувати рішення апеляційного суду та залишити в силі рішення суду першої інстанції, посилаючись на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Доводи касаційної скарги зводяться до того, що положення статті 15 Закону України «Про захист від інфекційних хвороб» є дискримінаційними, оскільки обмежують основоположні права громадян, зокрема, право на дошкільну освіту, суперечать вимогам міжнародно-правових актів, а саме: Конвенції про права дитини (1989 року), Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини (1977 року), які ратифіковані Україною. Судом апеляційної інстанції були прийняті нові докази, які не були предметом розгляду у суді першої інстанції.

Короткий зміст відзиву на касаційну скаргу

У відзиві на касаційну скаргу навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад І ступеня, гімназія» просить залишити касаційну скаргу ОСОБА_1

без задоволення, а рішення апеляційного суду - без змін, посилаючись на його законність та обґрунтованість. Заявник зазначав, що питання щодо відвідування навчального закладу дітьми, батьки яких відмовляються від щеплень, вирішуються індивідуально лікарсько-консультативною комісією із залученням епідеміолога.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 21 лютого 2018 року відкрито касаційне провадження за поданою касаційною скаргою.

06 березня 2018 року справу передано судді-доповідачу.

Ухвалою Верховного Суду від 10 квітня 2019 року справу призначено до судового розгляду колегією у складі п`яти суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду без повідомлення учасників справи за наявними у ній матеріалами.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

ОСОБА_2 народився ІНФОРМАЦІЯ_1, його батьками є ОСОБА_1 та ОСОБА_3

З 06 вересня 2016 року ОСОБА_2 був зарахований до навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад I ступеня, гімназія», який відвідував по 04 жовтня 2016 року.

Згідно з медичною картою ОСОБА_2 щеплення проти дифтерії, кашлюку, правця здійснені йому у 3, 5, 11 місяців, тобто з порушенням календаря щеплень, а у віці 18 місяців - профілактичне щеплення проти дифтерії, кашлюку, правця здійснено не було.

У вересні 2016 року ОСОБА_2 було зараховано до дошкільного навчального закладу без профілактичного щеплення проти коклюшу, дифтерії і правця у зв`язку з відсутністю вакцини у медичному закладі. З цих підстав індивідуально лікарсько-консультативною комісією було вирішено питання щодо відвідування ОСОБА_2 дошкільного навчального закладу.

З 05 жовтня 2016 року по 15 червня 2017 року ОСОБА_2 не відвідував дошкільний навчальний заклад.

16 червня 2017 року позивач привела свого малолітнього сина до дошкільного навчального закладу та надала довідку медичного центру «Сіліця», в якій зазначено, що ОСОБА_2 здоровий, дитячий садочок може відвідувати з 16 червня 2017 року, у контакті з інфекційними хворими не був.

Заступник директора навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад I ступеня, гімназія» відмовилась прийняти ОСОБА_2 до дошкільного закладу та просила позивача надати висновок лікарсько-консультативної комісії при закладі охорони здоров`я про можливість відвідування малолітньою дитиною дошкільного навчального закладу, оскільки у травні 2017 року при наявності вакцини у медичному закладі ОСОБА_1, будучи поінформованою про процедуру щеплення, відмовилася від вакцинації дитини на RV1 АКДП.

Згідно витягу із журналу засідань лікарсько-консультативної комісії Славутської амбулаторії загальної практики - сімейної медицини № 2 комунального закладу «Славутський центр первинної медико-соціальної допомоги» від 12 червня 2017 року, протокол № 13, ОСОБА_2 підлягає вакцинації RV1 АКДП, однак мати відмовляється. У зв`язку з неблагополучною епідемічною ситуацією по правцю ОСОБА_2 не може відвідувати дошкільний навчальний заклад.

Позиція Верховного Суду

Перевіривши доводи касаційної скарги та матеріали справи, колегія суддів дійшла наступних висновків.

Згідно з положеннями частини другої статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Згідно з частиною першою статті 400 ЦПК України під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Частинною першою статті 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» передбачено, що профілактичні щеплення проти дифтерії, кашлюка, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу є обов`язковими і включаються до календаря щеплень.

Відповідно до частини першої, другої статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» прийом дітей до виховних, навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів проводиться за наявності відповідної довідки закладу охорони здоров`я, в якому дитина перебуває під медичним наглядом. Довідка видається на підставі медичного огляду дитини, якщо відсутні медичні протипоказання для її перебування у цьому закладі, а також якщо їй проведено профілактичні щеплення згідно з календарем щеплень і вона не перебувала в контакті з хворими на інфекційні хвороби або бактеріоносіями.

Дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, відвідування дитячого закладу не дозволяється. У разі якщо профілактичні щеплення дітям проведено з порушенням

установлених строків у зв'язку з медичними протипоказаннями, при благополучній епідемічній ситуації за рішенням консилиуму відповідних лікарів вони можуть бути прийняті до відповідного дитячого закладу та відвідувати його.

Згідно з положеннями частини шостої статті 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку чи визнані у встановленому законом порядку недієздатними, профілактичні щеплення проводяться за згодою їх об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників. Якщо особа та (або) її законні представники відмовляються від обов'язкових профілактичних щеплень, лікар має право взяти у них відповідне письмове підтвердження, а в разі відмови дати таке підтвердження - засвідчити це актом у присутності свідків.

З аналізу наведених правових норм вбачається, що рішення про проведення щеплень дітям у віці до п'ятнадцяти років приймають їх батьки або інші законні представники. Закон дає право батькам відмовитися від проведення обов'язкових щеплень дитині.

Судами встановлено, що при вирішенні питання про прийняття дитини ОСОБА_2 до дошкільного навчального закладу у вересні 2016 року було встановлено, що обов'язкові щеплення були проведені з порушенням календаря щеплень, а профілактичне щеплення проти коклюшу, дифтерії і правця у віці 18 місяців проведено не було у зв'язку з відсутністю вакцини у медичному закладі. З цих підстав індивідуально лікарсько-консультативною комісією було вирішено питання щодо можливості відвідування ОСОБА_2 дошкільного навчального закладу.

У період відсутності дитини у дошкільному навчальному закладі з 05 жовтня 2016 року по 15 червня 2017 року (більше восьми місяців) ОСОБА_1, будучи поінформованою про процедуру щеплення та наявність вакцини у медичному закладі, відмовилася від вакцинації дитини на RV1 АКДП.

Відповідно до пункту 6 Примірного положення про підготовку дітей на педіатричній дільниці до відвідування дошкільного та шкільного загальноосвітнього навчального закладу, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 листопада 2002 року № 434, питання відвідування дошкільного навчального закладу дитиною, батьки яких відмовилися від щеплень, вирішується лікарсько-консультативною комісією.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що 12 червня 2017 року на засіданні лікарсько-консультативної комісії було встановлено, що у травні 2017 року мати ОСОБА_2 відмовилась від вакцинації дитини на RV1 АКДП та вирішено, що у зв'язку з неблагополучною епідеміологічною ситуацією по правцю ОСОБА_2 відвідувати дитячий садок не може.

Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позову, оскільки керівництво дошкільного навчального закладу діяло у відповідності до норм чинного законодавства України, адже у силу приписів статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» до навчального закладу не може бути прийнято дитину без проведення відповідного медичного обстеження та надання висновку лікарсько-консультативної комісії (у разі відсутності у дитини обов'язкових щеплень) про можливість відвідування дошкільного навчального закладу. Ураховуючи тривалу відсутність дитини у дошкільному навчальному закладі (більше восьми місяців), наявність вакцини, якої не було у медичному закладі під час зарахування дитини до дошкільного навчального закладу та відмову матері від профілактичного щеплення у зв'язку із недовірою до вакцини (а. с. 113), відповідач правомірно відмовив у прийнятті дитину до садочка без висновку лікарсько-консультативної комісії (при відсутності у дитини щеплень) про можливість відвідування дошкільного навчального закладу.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про дошкільну освіту» громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї. Частиною п'ятою цієї ж статті передбачено, що діти можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють: у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності; у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти; у сім'ї - за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти; за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність; за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

У той же час згідно зі статтею 12 Закону України «Про охорону дитинства» батьки несуть відповідальність за стан здоров'я дитини, її фізичний розвиток.

Відповідно до положень статті 3 Конвенції про права дитини у всіх питаннях щодо дітей першочергова увага приділяється якнайкращим інтересам дитини.

При цьому, частиною другою статті 28 Закону України «Про дошкільну освіту» дитина має гарантоване державою право на безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних закладах дошкільної освіти.

Батьки мають право обирати одну із визначених форм здобуття їх дитиною дошкільної освіти, але

держава, з метою дотримання прав дитини на дошкільну освіту та забезпечення безпеки та здоров'я всіх дітей, встановлює певні правила для реалізації такого права.

Зважаючи на це, завданням держави є забезпечення дотримання оптимального балансу між реалізацією права дитини на дошкільну освіту та інтересами інших дітей.

У справі, яка переглядається, індивідуальне право (інтерес) відмовитися від щеплення матір'ю дитини при збереженні обсягу прав дитини на здобуття освіти, у тому числі в дошкільних закладах освіти, протиставляється загальному праву (інтересу) суспільства, інших батьків та їх дітей, які провели у встановленому державою порядку щеплення, зокрема перед направленням дітей до навчального закладу для здобуття освіти. Внаслідок встановлення такого балансу досягається мета - загальне благо у формі права на безпеку та охорону здоров'я, що гарантовано статтями 3, 27 та 49 Конституції України.

Європейський суд з прав людини висловлював думку, що обов'язкове щеплення, як примусовий медичний захід, є втручанням у гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на повагу до приватного життя особи, що включає в себе фізичну та психологічну недоторканість особи. Порушення фізичної недоторканості заявника можна вважати виправданим дотриманням цілей охорони здоров'я населення та необхідністю контролювати поширення інфекційного захворювання (параграф 33, 36 рішення у справі «Соломахін проти України» від 15 березня 2012 року, заява № 24429/03).

Вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, є виправданою. Тобто в даному питанні превалює принцип важливості суспільних інтересів над особистими, однак лише у тому випадку, коли таке втручання має об'єктивні підстави - тобто було виправданим.

За обставинами цієї справи право малолітнього сина позивача на освіту у дошкільному навчальному закладі було з огляду на суспільні інтереси тимчасово обмежено (до проведення щеплення, покращення епідеміологічної обстановки, отримання позитивного висновку лікарсько-консультативної комісії) у зв'язку із тим, що сама позивач, не довіряючи якості вакцини (належним чином не мотивувавши свою недовіру або неможливість застосувати ту вакцину, якій вона довіряє), не дотрималась календаря обов'язкових щеплень і відмовилась від чергового щеплення дитини.

Доводи касаційної скарги не дають підстав для висновку, що оскаржене судові рішення ухвалено з порушенням норм матеріального і процесуального права, зводяться до переоцінки доказів у справі, що відповідно до положень статті 400 ЦПК України знаходиться поза межами повноважень Верховного Суду. Підстави для скасування оскарженого судового рішення відсутні.

Посилання ОСОБА_1 у касаційній скарзі на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права є необґрунтованими, оскільки зазначене не вплинуло на правильність вирішення спору судом апеляційної інстанції. Відповідно до частини другої статті 410 ЦПК України не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань.

Відповідно до статті 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Ураховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржене судові рішення - без змін.

Керуючись статтями 400, 402, 410, 416, 436 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1 залишити без задоволення.

Рішення Апеляційного суду Хмельницької області від 16 листопада 2017 року залишити без змін.

Поновити виконання рішення Апеляційного суду Хмельницької області від 16 листопада 2017 року у частині вирішення питання про судові витрати.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий
Судді:

Є. В. Синельников
С. Ф. Хопта

Д. Д. Луспенік
О. В. Білоконь
Б. І. Гулько